

ВТОРИ СИМПОЗИУМ НА КАРПАТО-БАЛКАНСКАТА ГЕОМОРФОЛОЖКА КОМИСИЯ

В. Попов, Ив. Вапцаров

От 27. IX до 5. X. 1966 г. в България се проведе Вторият симпозиум на Карпато-Балканската геоморфоложка комисия. Симпозиумът бе организиран от Географския и-т при БАН със съдействието на специалността география при Геолого-географския факултет на Софийския университет и на Главно управление по геодезия и картография.

В работата на симпозиума взеха участие научни работници от географските институти на академиите и на университетите от 7-те карпато-балкански страни, броят на които надхвърляше 40 души. Между тях бяха такива видни геоморфолози като проф. М. Климашевски и проф. Б. Криговски от Полша, проф. В. Михайлеску и проф. В. Туфеску от Румъния, проф. Ш. Ланг от Унгария, проф. Н. Думитрашко и проф. Д. Церетели от Съветския съюз, проф. Лукниш от Чехословакия, проф. Д. Мошкович и доц. Й. Петрович от Югославия и др. Групата на българските геоморфолози беше най-многобройна и се възглавяваше от чл.-кор. проф. Ж. Гълъбов.

Официалното откриване на Втория симпозиум на Карпато-Балканската геоморфоложка комисия стана на 27. IX. 1966 г. в големия салон на БАН. От името на организационния комитет на симпозиума кратък доклад изнесе председателят на комитета чл.-кор. проф. Ж. Гълъбов. Приветствия поднесоха: председателят на комисията проф. М. Климашевски и представители на БАН, на Софийския университет „Кл. Охридски“, председателят на Българското географско д-во, от Съюза на научните работници, от Главното управление по геодезия и картография и др.

На първото следобедно заседание в София обобщителни доклади изнесоха М. Климашевски, Л. Старкел и Т. Герлах. М. Климашевски докладва за дейността на комисията за периода 1963—1966 г. Той изтъкна, че Карпато-Балканската геоморфоложка комисия се утвърди като полезно научно звено, координиращо изследванията на тази част от Алпийския ороген. През периода между Първия и Втория симпозиум са положени значителни усилия за организационното укрепване на комисията и за засилване активността на работните групи към нея. Подчертаният интерес към геоморфоложките проблеми на тази планинска система е отразен в редица научни трудове, публикувани в различни страни.

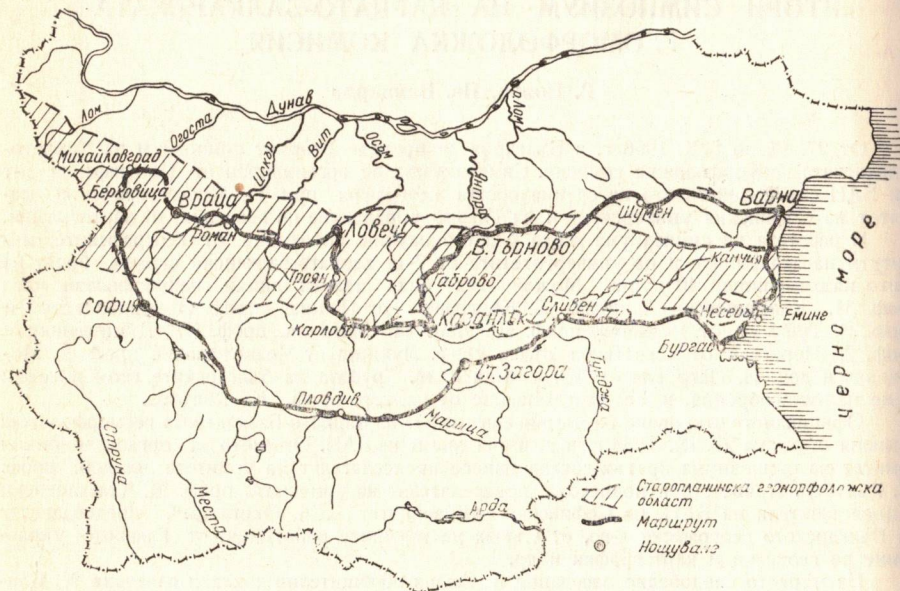
Секретарят на комисията Л. Старкел информира участниците за извършеното досега по съставянето на единна обзорна геоморфоложка карта на Карпато-Балканската планинска система. Той изтъкна трудностите при решаването на този въпрос, свързани преди всичко с различията, които съществуват в концепциите на националните геоморфоложки групи. По инициатива на докладчика е съставена работна легенда, при която са взети пред вид съществуващите досегв легенди в различните страни. За успешното завършване на тази инициатива е необходима подкрепата на всички геоморфолози, работещи в Карпатите и Стара планина.

Т. Герлах засегна въпроса за целенасоченото изследване на съвременните морфогенетични процеси в обсега на Карпато-Балканската планинска система. Той подчерта големия интерес към тази проблема във всички страни, но много методически въпроси остават все още нерешени.

По докладите се изказаха много от присъстващите, като изтъкнаха, че е необходима по-добра координация в тези изследвания.

Във фойето на големия салон на БАН бе уредена изложба на карти и геоморфоложка литература за България, която предизвика голям интерес сред гостите,

Съгласно програмата на Втория симпозиум се проведе и научна екскурзия в областта на Стара планина. Беше пресечена Стара планина през Петроханския, Троянския, Шипченския и през Обзорския проход. Участниците имаха възможност да се запознаят с особеностите на заравнените повърхнини, да наблюдават типични терасни профили в долините на реките Огоста, Искър, Янтра и други. Те наблюдаваха представителни литоструктурни елементи на релефа, като Пъстрината, Страженското синклинално плато и др., които играят съществена роля в морфологията на Предбалкана. Посетиха интересни карстови обекти във Врачанска планина, карстовия извор при с. Златна

Фиг. 1. Маршрут на научната екскурзия по време на симпозиума

Панега и др. Между Троянския и Шипченския проход те имаха възможност да наблюдават южния старопланински склон и да дискутират върху ролята на Забалканския дълбочинен разлом, за съвременния релеф и неговата еволюция. На няколко обекта между Варна и Бургас участниците добиха обща представа за геоморфологията на приморската част на Стара планина. Тази екскурзия даде възможност обсъждането на геоморфоложките проблеми на Стара планина да стане на самия терен, на определени типични в геоморфоложко отношение обекти.

През време на научната екскурзия на определените обекти на участниците се даваха пълни обяснения от български геоморфолози, проучвали тези обекти.

В обсега на Западна Стара планина участниците в симпозиума се запознаха със следните обекти: южния старопланински склон при Беледие хан, Пъстрината, Главаци, Вратцата, пещерата Леденика, долината на р. Искър при гара Роман, карстовия извор Глава Панега.

В Средна Стара планина бяха дадени обяснения за следните обекти: асиметрично развитата долина на р. Дрипла; долината на р. Бели Осъм при гр. Троян; Троянския проход; Карловската котловина при с. Анево; планинския праг Стражата; историческия Шипченски проход и вр. Столетов; долината на Дряновска река при Дряновския манастир; Търновския пролом на р. Янтра.

В Източна Стара планина бяха разгледани обектите Побитите камъни западно от Варна, лиманът на р. Камчия в местността Лонгоза и черноморският бряг при Слънчев бряг.

Освен в София заседания на Втория симпозиум се проведоха в градовете Ловеч, В. Търново и Ст. Загора. Изнесоха се 23 научни доклади и съобщения, повечето от които бяха онагледени с цветни диапозитиви, карти и диаграми. Докладите засегнаха широк кръг от въпроси, отнасящи се към различни проблеми от геоморфологията на Карпато-Балканската планинска система.

В. Михайлеску (Румъния) докладва върху основните геоморфоложки проблеми, свързани с изучаването на Румънските Карпати. Карпатската планинска система в границите на Социалистическа република Румъния обхваща части от същинската част на планината, вътрешни и периферни депресии, Субкарпатите на юг и изток, хълмистата зона на Кришана и Банат, както и вътрешната нагъната зона, разположена по северния и западния борд на планината към депресията на Трансилвания. Всички тия геоморфоложки зони имат специфична еволюция и облик.

Н. В. Думитрашко (СССР) направи съпоставка между еволюцията на релефа на Съветските Карпати, Крим и Кавказ. Констатира се съществени различия във възрастта на релефа на тия планински системи, както и по отношение на амплитудата и обхвата на неотектонската активизация. Авторът установява и твърде сложно развитие на речните долини, свързано с миграция на вододелните пространства, което стои във връзка с развитието и еволюцията на съседните водни басейни през неогена и кватернера.

Л. Бадя (Румъния) изложи резултатите от своите изследвания в граничната зона на Южните Карпати със Субкарпатите и нейната еволюция през плиоцена. Формирането на двете морфоструктурни зони — на Карпатите и на Субкарпатите, е свързано с оживяването на една значителна дислокационна линия преди началото на горния сармат и след формирането на средната денудационна повърхнина в Карпатите, наречена Ръул Шес. През горния сармат и целия плиоцен до вилафранка в тая гранична част се формира ниската заравнена повърхнина — Горновица, на запад припокрита от седиментите на плиоцена — гетски тип.

В. Туфеску (Румъния) направи разяснения на въпроса за мястото на вътрешните Субкарпати, разположени към страната на обширната депресия на Трансилвания в общата система на Карпатите. Изследванията в последно време установяват, че тая вътрешна рамка на Карпатите по своята геоморфоложка физиономия и обща еволюция напълно наподобява външните Субкарпати.

В голяма част от докладите се засегнаха въпроси за денудационните повърхнини, карстовите форми, ролята на най-новите тектонски движения и тяхното проучване в Карпатите и Стара планина.

Ж. Гълъбов (България) докладва по въпроса за сравнителното проучване на заравнените повърхнини в цялостната Карпато-Балканска планинска система. Той подчерта, че е необходимо изясняването на три основни групи въпроси, а именно началните етапи на планински прояви за различните части на системата, произхода на отделните заравнени повърхнини и неотектонските им деформации. Досегашните изследвания в различните части на планинската система говорят за несъпадение в началните етапи на заравняване, за различен генезис на заравнените повърхнини, както и за една твърде сложна деформация на повърхнините вследствие на младите движения на земната кора, които във времето също не показват съпадение. Изтъкна и необходимостта от координирано и съгласувано изясняване на тия сложни проблеми.

М. Климашевски (Полша) говори върху някои от условията за развитието на глациогенните форми в Полските Карпати. Въз основа на продължителни наблюдения той подчерта ролята на стария релеф върху развитието и интензитета на глациогенните явления. В това отношение специално внимание заслужават негативните форми, останали над снежната граница.

Няколко доклада засегнаха въпроса за развитието и разпространението на карстовите форми в различни части на планинската система.

Д. Монакович (Югославия) съобщи последните резултати от цялостното изследване на карста в Македония. Развит в доста различна по възраст карбонатна среда,

той показва голяма пъстрота във формите — пещери, карови полета, валози, понори и др. Циркулацията на подземните карстови води в повечето случаи има обособени независими един от друг басейни.

И. Петровиц (Югославия) изложи състоянието на изучаването на карста в Източна Сърбия и някои нови методи при изследванията, прилагани в последно време в Югославия.

А. Котарба (Полша) въз основа на детайлни изследвания върху карста в Западните Татри констатира етажираност в характера на неговото развитие. Авторът установява три разположени един над друг етажа на карстовите процеси в Татрите, отделенето на които един от друг е свързано с етажното зонироване на същите във връзка с промените във физикогеографските условия.

П. Пенчев, Вл. Попов и Л. Зяпков (България) докладваха върху карста в Средния Предбалкан между долините на реките Янтра и Вит, развит предимно върху кредни варовици. Циркулацията на подземните карстови води тук стои във връзка с геоложките, морфоложките, климатичните и почвено-растителните условия.

Една част от научните доклади се отнасяха до особеностите на речно-ерозионния релеф в Карпатите и Стара планина, както и върху речните тераси.

Д. Гаврилович (Югославия) съобщи резултатите от изследването на долините в Източна Сърбия, които имат подчертан епигенетичен характер. Формирането на долините на множество реки в тая част е свързано с развитието на обширни плиоценски (панонски и понтийски) езерно-седиментни повърхнини, първичният наклон на които определя и посоката на речните долини.

Н. Поп (Румъния) направи съобщение за изучаването на кватернерните наслаги в ниската алувиална низина на р. Дунав между Калафат и Излаз. Въз основа на данни от сондажни проучвания авторът констатира чувствителни промени в леглото на реката, свързани с особеностите на предкватернерната скална основа. Осветляването на еволюцията на долината на р. Дунав въз основа на изучаването на нейните алувиални наслаги, както и на характера на предкватернерния релеф се подпомага от построяването на специални изобазни карти и карти за мощността на алувия.

К. Мишев, Вл. Попов и Д. Лилиенберг докладваха върху основните проблеми на развитието на Приморска Стара планина през кватернера. Установяват се сложни колебания на нивото на Черно море, при което с трансгресивните фази стои етапното формиране на серия от морски тераси, а с регресивните — тяхното различие. Установени са седем морски тераси на 1,5—2 м; 4—5 м; 9—12 м; 18—25 м; 30—35 м; 45—60 м и на 80—85 м. По време на новоевксинската регресия се установява преудълбаване на речните долини. Новочерноморската трансгресия има също подчертан морфоложки ефект в прибрежната зона.

Н. Благоволин (СССР) засегна въпроса за влиянието на плейстоценските колебания на нивото на Черно море и върху терасообразуването в кримското и в кавказкото крайбрежие. Той е установил съществуването на една единна система от морски тераси. Приблизително същия брой и височина имат и речните тераси в долините на реките, вливащи се в Черно море. Констатирани са локални деформации на морските тераси, плод на млади тектонски прояви. Изводът на автора е, че образуването на терасите по черноморското крайбрежие е свързано с колебанията на морското ниво. С тях колебания е свързана и етапната активизация на свлачищните процеси в прибрежната част на Черно море.

Особеностите на младите движения на земната кора като направляващи в цялостния морфогенетически процес бяха засегнати в два доклада.

К. Мишев, Цв. Михайлов и Ив. Вапцаров (България) изложиха съвременните възгледи за ролята на Забалканския разлом при формирането на южния склон на Средна Стара планина. Тая крупна разломна линия със старо заложение в неоген-кватернерно време играе изключителна морфоложка роля и определя пространственото развитие на денудационните и акумулационните процеси в южната ограда на Стара планина. Неговото активизиране започва видимо след формирането на младомиоценската денудационна повърхнина, като през плиоцена и кватернера неколкратно се подсилва.

Д. Канев, Ст. Димитров и М. Младеновски (България) докладваха за съвременните движения на земната кора в обсега на Стара планина и съседните ѝ земи

въз основа на прецизни повторни нивелачни измервания. Установява се цялостно блоково издигане на планината, като изобазите на най-високи стойности съвпадат с положителните форми на релефа, а са по-ниски или отрицателни и в негативните форми. Констатирани са и местни, локални вълни на изоставане, като например в участъка около гр. Дряново и подножието на Преславско-Драгоевската планина.

Т. Герлах (Полша) докладва за най-новите методи при изследването на съвременните морфогенетически процеси. Той изтъкна, че ръководна роля се пада на точно и детайлно геоморфоложко картиране, което в цялостната система на Карпатите и Стара планина трябва да почива на една пълна унифицирана легенда.

Значителна част от изнесените доклади бяха посветени на методите на общото геоморфоложко изследване и принципите на геоморфоложкото картиране.

Ж. Гълъбов (България) изложи методите и принципите, които са залегнали в основата при съставянето на пробния лист „Търново“ от геоморфоложката карта на България в М 1:200 000. Той е изработен въз основа на легенда, построена на аналитична основа. Цялостната еволюция на релефа проличава от сполучливото съчетание на елементите на тая карта. Особено внимание се обръща на заравнените повърхнини, речните тераси, литоструктурните форми, съвременната склонова морфология и т. н. Със специални линии са обозначени и тектонските деформации на заравнените повърхнини. Авторът изложи и резултатите от изследванията на частта от Стара планина, включена в картния лист „Търново“.

М. Лукниш (Чехословакия) говори за методите при съставянето на едромасщабната геоморфоложка карта на Високите Татри. В основата си формените комплекси се разделят на денудационни и акумулационни, като във всяка от тях групи се указва периодът на началото и края на преобладаващите процеси. Отделните групи форми на релефа са поделени въз основа на генетическия принцип, като всяка група се означава с определен цвят. Отчитат се също и специфичните литоложки условия, които имат пряко отражение в релефообразуването. Възрастта на отделните форми се показва със специални комплексни индекси, в които освен нея се посочва и морфогенетичната група, към която принадлежи обозначената форма.

Л. Стъркел (Полша) изложи някои свои съображения при проучването на най-младите речни тераси в Полските Карпати. Авторът подчерта необходимостта от едно детайлно анализиране надлъжните и напречните профили на речните долини, на вертикалните разрези на алувиалните материали върху терасите. Така се изяснява не само хоризонталното развитие на терасите площадки, но и тяхното съотношение към склоновите откоси, плод на склонови процеси. Въз основа на тоя анализ в надлъжната еволюция на речните долини е възможна и по-точната датировка и на алувиалната покривка върху терасите.

Ш. Ланг (Унгария) в доклада си обърна внимание на обстоятелството, че при изучаване общата еволюция на Карпато-Балканската планинска система е възможно използването на корелативните наслаги във вътрешнопланинските и периферните депресии. В тях се констатира наличието на по-фини прослойки, съпоставката и корелирането на които за цялата система позволява да се правят изводи за цялостното развитие на релефа в двете съседни планини.

Б. Криговски (Полша) изложи оригинален метод за анализиране покривните материали върху формите на релефа. Обръща се внимание на едрината и огладеността на зърната. Тоя способ се улеснява от използването на специален прибор, позволяващ бързото и качествено обработване на пробите.

По време на симпозиума бяха изнесени доклади и върху геоморфоложки проблеми, засягащи съседни на Карпатите и Стара планина райони.

Д. Церетели (СССР) изложи своите схващания върху генезиса и възрастта на заравнените повърхнини във висок Кавказ, а Д. А. Лилиенберг (СССР) — върху основните части в геоморфологията на Македония.

По време на заседанията в процеса на обсъждане на докладите участниците в симпозиума проявиха подчертан интерес към въпросите, засягащи методиката на геоморфоложките изследвания; принципите при изучаване на заравнените повърхнини; характера и произхода на напречните долини в Карпатите и Стара планина; ролята на младите движения на земната кора в общия морфогенетичен процес, както и проблема-

та за колебанията на морското ниво при формирането на морските и речните тераси. Изтъкна се и необходимостта от унифицирането на различните геоморфоложки понятия и наименования за цялата планинска система.

На едно от заседанията на симпозиума бе приета следната

РЕЗОЛЮЦИЯ

Участниците във Втория симпозиум на Карпато-Балканската геоморфоложка комисия на заседанието от 2. X. 1966 г. в гр. В. Търново постановяват:

1. Потвърждаваме, че както заседанията на II симпозиум, така и екскурзиите из Стара планина допринесоха да се разширят нашите познания върху геоморфологията на Карпато-Балканската дъга, позволиха да се съберат сравнителни материали, дадоха възможност да се запознаем с изследователските методи, прилагани от геоморфолозите в нашите страни.

Фиг. 2. Част от участниците във II симпозиум на посещение в курорта „Дружба“

2. Поканваме югославските колеги, работещи в Карпатите и Балкана, да вземат участие в работата на комисията. Във връзка с това Президиумът на комисията се обръща към географския и-т „Йован Цвнич“ и към Природо-математическия ф-тет при Белградския университет с предложение за включване на югославските геоморфолози в нашата комисия и за причисляването към научноизследователските планове на двете институции на теми и проблеми от програмата за изследвания на комисията и за излъчване на представител на Югославия в Президиума на комисията.

3. Приема следната програма за изследвания, изпълнявана от научни колективи, за периода 1966–1969 г.:

а) Да се продължи работата над общата геоморфоложка карта на Карпатите и Балкана в М 1:500 000 от колектив, ръководен от Л. Старкел.

б) Да се продължи изследването на речните тераси главно в трансверзалните долини от работен колектив, ръководен от Л. Баля (Румънски Карпати и Балкана) и Е. Мазур (Чехословашките, Полските, Съветските и Унгарските Карпати).

в) Да се продължи работата по унифицирането на методите за изследването на съвременните морфогенетични процеси и да се започнат изследвания на тия процеси по общоприетите методи главно в научни станции. Да се обобщят резултатите от досегашните изследвания. Работният колектив ще се оглавява от Т. Герлах.

г) Да се продължи работата по съставянето на речник на няколко езика за геоморфоложките термини и регионалните наименования, употребявани в обсега на Карпато-Балканската дъга, от колектив под ръководството на В. Михайлеску.

д) Да се извършат проучвания на заравнените повърхнини (тяхното разпространение, произход, възраст, корелативни наследи), а също и да се изработи методика за тяхното изследване от колектив под ръководството на Ж. Гълъбов.

е) Да се изследват морфологията и хидрологията на карста в Карпатите и Балкана от работен колектив, ръководен от Д. Гаврилович.

ж) Да се проучи глациалната морфология в района на високопланинските Карпати и Балкана от работен колектив, оглавяван от Г. Никулеску.

Ръководителите на работните колективи, избрани от членовете на комисията на II симпозиум, са длъжни да поканят за сътрудничество всички специалисти по геоморфология от всички наши страни за провеждането на съвместни изследвания, за разработването на най-подходящи изследователски методи и при обобщаването на резултатите. Ръководителите ще организират и координират работата в колективите. На III симпозиум на комисията през 1969 г. те ще докладват подробно за извършената работа. На следващия симпозиум за разглеждането и приемането на отчетния доклад по работата на всеки работен колектив заедно с разискванията се предвиждат по 2–3 часа. Предвиждат се също и отделни заседания на работните колективи.

4. Участниците в симпозиума считат за много уместно следващият III симпозиум на комисията да се проведе в Румъния, като се предвидят и екскурзии през Румънските Карпати. След като са запознати с геоморфоложките профили през Западните Карпати и Стара планина, опознаването на морфологията на Румънските Карпати, най-рязко отличаващи се в обсега на цялата планинска дъга, ще помогне да се разбере еволюцията на целите Карпати и Балкана.

Във връзка с това участниците в симпозиума препоръчват на Президиума на комисията да се обърне с молба по този въпрос към Президиума на Румънската академия на науките и към ръководството на Геолого-географския институт при Румънската академия на науките.

5. Участниците в симпозиума считат, че официални представители на отделните страни са представителите на географските институти при академиите на науките, но те препоръчват настоящата резолюция да се изпрати до всички географски катедри в университетите, провеждащи изследвания в района на Карпатите и Балкана, и едновременно с това ги канят за сътрудничество.

6. Изказват най-сърдечна благодарност на организаторите на II симпозиум за интересните научни екскурзии в Стара планина и за отличната цялостна подготовка на симпозиума. Особено са благодарни на проф. Ж. Гълъбов, директор на Географския и-т при БАН, а също и на неговите сътрудници, които запознаха участниците с интересни резултати от своите геоморфоложки изследвания в българската част на Карпато-Балканската дъга.

Участниците в симпозиума изказват голямата си благодарност и на Президиума на БАН, на БГД, на катедрите по география при СУ, на ГУГК за активното съдействие по провеждането на Втория симпозиум.

7. Членовете на комисията признават за свой орган годишника *Studia Geomorphologica Carpato-Balkanica*, издаван от Комисията по география при Краковския филиал на Полската академия на науките в гр. Краков. В редакционния комитет на същия ще влизат геоморфолози от всички страни. Членовете на комисията приемат предложението на полската група в този сборник да се печатат кратки статии из областта на геоморфология-

та на Карпатите и Балкана, а също и рецензии и съобщения за състоянието на работата на комисията.

8. Участниците в симпозиума изказват благодарност на проф. Ж. Гълъбов за съгласието му да се отпечата докладите от Втория симпозиум на Карпато-Балканската геоморфоложка комисия в изданията на Географския институт при БАН.

9. Членовете на комисията изразяват голямото си задоволство от участието във Втория симпозиум на геоморфолози, работещи в други планински райони, и считат за много полезно тяхното по-нататъшно участие в работните групи при разрешаването на проблемите за еволюцията на младонагънатите планински системи.

10. Пред вид активната дейност на досегашното бюро на Карпато-Балканската геоморфоложка комисия с председател чл.-кор. проф. М. Климашевски и секретар доц. д-р Л. Старкел участниците в симпозиума ги преизбират — чл.-кор. проф. М. Климашевски за председател и доц. д-р Л. Старкел за секретар за периода до следващия III симпозиум през 1969 г.

Цялостната работа на Втория симпозиум на Карпато-Балканската геоморфоложка комисия протече при повишен интерес от страна на всички участници. Симпозиумът стана ярка демонстрация на взаимното разбирателство между учените геоморфолози от карпато-балканските страни. Той бе една нова стъпка към по-нататъшното системно координирано изучаване релефа на Карпато-Балканската планинска система.